

- Своєчасно виправляти неправильну звуковимову дитини.
- Не повторювати за дитиною неправильну вимову звуків.
- Якщо мовлення дитини нечітке і незрозуміле для оточуючих, варто звернутися до вчителя-логопеда.

Висновки. Отже, мовлення виникає з потреби дитини в спілкуванні з найближчим соціальним середовищем. А тому включення дитини в це середовище, активне розширення соціальних зв'язків з його членами – є однією з основних умов розвитку її правильного мовлення.

Сприятливе соціальне середовище, в якому живе дитина, доброзичливе до неї відношення, тривале спілкування, належне виховання і навчання впливає на розвиток мовлення дитини. Залучення дитини до активної мовленнєвої діяльності в обмеженому соціокультурному просторі (виконання національних обрядів, звичаїв, традицій; знайомство з народною творчістю, національним одягом, посудом, їжею, етикетом тощо) у майбутньому, впливає на успішну адаптацію дитини у соціумі. Ефективний вплив мовленнєвого середовища на дитину та її мовлення буде тільки за наявності розвивальної функції цього середовища. Таким чином, вплив найближчого соціального середовища на мовленнєвий розвиток дитини є глобальним й протікає на емоційно-позитивному тлі взаємодовіри, взаєморозуміння, що забезпечує ефективний розвиток мовлення і навчання дітей рідної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Викулина М. А. *Элементы русской народной культуры в педагогическом процессе дошкольного учреждения* / М. А. Викулина. – Н. Новгород, 1995. – 138 с.
2. Глухов В. В. *Психолингвистика. Теория речевой деятельности* / В. В. Глухов, В. А. Ковшиков. – М. : Изд-во: АСТ, 2007. – 318 с.
3. Дуткевич Т. В. *Дитяча психологія* / Т. В. Дуткевич. – К. : Вид. Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.
4. Муллагулова Л. *Влияние речи взрослого на развитие речи ребенка* [Электронный ресурс] / Л. Муллагулова. – Режим доступа : <http://www.maam.ru/detskijasad/konsultacija-vlijanie-rechi-vzroslogo-na-razvitie-rechi-rebenka.html>.

УДК 37.013.8:376.1 – 056.47

Н. О. Гусева

вчитель-логопед

Сумського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №8 «Космічний»

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ КОРЕКЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

У статті розглядається специфіка організації корекційної допомоги дітям, які мають затримку психічного розвитку. Акцентовується увага на можливостях дітей даної категорії виховуватися та навчатися за даним принципом у групах компенсуючого типу для дітей з вадами мовлення масових дошкільних закладів.

В статті рассматривается специфика организации коррекционной помощи детям с задержкой психического развития. Акцентируется внимание на возможностях детей данной категории воспитываться и обучаться за данным принципом в группах компенсирующего типа для детей с нарушениями речи массовых дошкольных учреждений.

The article discusses the possibility of correction of inclusive education model in the context of working with children with mental retardation. Focuses on the possibilities of children in this category to educate and train for this principle in groups compensating for children with speech disorders mass preschools.

Ключові слова: інтеграція, інклюзивна освіта, корекційна допомога, затримка психічного розвитку, загальноосвітній навчальний заклад.

Ключевые слова: интеграция, инклюзивное образование, коррекционная помощь, задержка психического развития, общеобразовательное учебное заведение.

Keywords: integration, inclusive education, correctional care, mental retardation, general education institution.

Постановка проблеми. Інтеграція дітей з відхиленнями у розвитку до масових освітніх установ передбачає спеціалізовану корекційну допомогу і психологічну підтримку, завданнями яких є контроль за розвитком дитини, успішністю її навчання, надання своєчасної особистісної допомоги у рішенні проблем адаптації у середовищі однолітків [1;4;6].

Реформа освіти в Україні покликала до життя й реформи в освіті дітей з

особливими потребами. У нашому суспільстві є різні категорії маленьких громадян, певна частина яких мають проблеми, пов'язані зі здоров'ям і розвитком. І, на жаль, на сьогодні кількість дітей, які потребують корекційно-реабілітаційної роботи, соціальної адаптації зростає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Затримку психічного розвитку досліджували багато вчених, зокрема: Л. М. Блінова, В. І. Бондар, Т. О. Власова, А. А. Колупаєва, Т. Д. Ілляшенко, В. І. Лубовський, К. С. Лебединський, І. Ф. Марковська, М. С. Певзнер, Г. Є. Сухарева. Ця проблема активно вивчалася у загальному психолого-педагогічному напрямку (Т. Ю. Андрющенко, А. М. Богуш, Т. В. Карабанова, Н. Ю. Максимова, Н. О. Менчинська, Є. Л. Мілютіна, Л. П. Носкова, В. М. Ямницький та ін.) та розроблялися методи компенсуючого навчання (Г. Ф. Кумаріна, Є. М. Мастюкова та ін.).

Ряд досліджень присвячені етіології ЗПР, перебігові, пошуку засобів корекції (Т. О. Власова, Т. В. Єгорова, Т. Д. Ілляшенко, К. С. Лебединська). Проблемі вивчення пізнавальної активності дітей присвятили свою увагу Г. І. Жаренкова, В. П. Кудрявцева, Н. М. Стадненко, В. В. Тарасун та ін.

Дослідженнями вчених В. І. Лубовського, С. Г. Шевченко, Р. Д. Трігер та ін. доведено можливість і необхідність ранньої діагностики дітей із ЗПР та створення для них спеціальних сприятливих умов навчання, виховання та адаптації до школи [2]. Не дивлячись на такі значні здобутки у галузі навчання і виховання дітей із ЗПР, нерозкритими залишаються проблеми залучення таких дітей до загальноосвітнього навчального закладу.

Мета статті полягає у розкритті специфіки організації корекційної допомоги дітям із ЗПР в умовах інклюзії у дошкільних закладах загального типу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток дитини не завжди протікає, як заплановано наперед. Бувають випадки, що він суттєво уповільнює свій темп. Це можна порівняти з переглядом кінофільму у кінотеатрі. Складається враження, що «плівка життя» уповільнює свій хід з 24 кадрів за хвилину до 12. Ці тенденції у житті дитини називають затримкою психічного

розвитку. Очевидно, що коли затримка психічного розвитку спостерігається, то вона потребує більш ретельного розгляду та уваги педагогів і батьків з метою корекції життя дошкільника.

Причин затримки психічного розвитку багато, серед них зокрема: спадковість, несприятливі умови виховання, тривалі хвороби у ранньому дитинстві, які виснажують малюка, порушення функціонування головного мозку, пов'язані з його ураженнями під час внутрішньоутробного розвитку внаслідок патології пологів, травм тощо.

Часто діти із ЗПР діагностуються вже у старшому дошкільному віці, тільки коли батьків починає турбувати питання підготовки дитини до школи. А до цього часу дехто з батьків вважає, що темпи розвитку їх дитини просто трохи відстають від темпів розвитку однолітків. Чим раніше буде виявлена патологія, тим більше шансів успішно її подолати. Тому, усім батькам буде не зайвим знати ранні ознаки та прояви затримки у розвитку дитини. Вони проявляються вже у ранньому (до 3-х років) дитинстві.

Дитина із затримкою психічного розвитку, яка вступає у дошкільний заклад, має право на особливе відношення та подвійну увагу до себе та її розвитку. Батькам не слід приховувати від працівників закладу проблем, які є у розвитку дитини, у її поведінці. Працівники дошкільного закладу мають знати усі особливості дитини: до чого вона звикла, що любить, як можна встановити контакт з нею. Такі діти повинні постійно знаходитися під особливим медичним, педагогічним та психологічним контролем. Тому тільки спільними зусиллями членів родини та різних спеціалістів дошкільного закладу, а саме педагогів, лікарів, психолога, музичного керівника та інструктора з фізкультури, можна розраховувати на позитивні результати та реабілітацію дитини протягом дошкільного віку. А, значить, можливість вступу дитини до загальноосвітньої школи.

У групу компенсуючого типу для дітей з вадами мовлення дошкільного закладу №8 «Космічний» кожного року обласна ПМПК направляє дітей не тільки із загальним недорозвиненням мовлення I та II рівнів, а й дітей із затримкою психічного розвитку. Хоча таких дітей

направляється не багато, але вони потребують ґрунтовної корекційної допомоги не тільки з усунення мовленнєвих вад, але і з корекції тих психічних процесів, які почали формуватися у попередньому віковому періоді. Саме вони є основою для психічного та мовленнєвого розвитку у наступному. Цьому сприяє робота у логопедичній групі на основі інклюзивних цінностей. Корекційно-розвивальна робота з цими дітьми спрямовується на гармонізацію особистісного розвитку.

На сучасному етапі вже накопичено певний досвід роботи з організації корекційної допомоги дошкільникам із ЗПР в умовах спеціального дошкільного закладу, але у дошкільних закладах загального типу у вчителів – логопедів виникають деякі труднощі з проведенням корекційної роботи з такими дітьми.

Одним з найбільш важливих принципів побудови педагогічного процесу вважаємо принцип індивідуально - диференційованого підходу. Він передбачає створення педагогічних умов для забезпечення освітніх потреб кожного вихованця логопедичної групи. Практика показує, що при наданні своєчасної і адекватної допомоги в умовах загальноосвітнього закладу, затримка психічного розвитку у багатьох випадках може бути повністю подолана у дошкільному віці. Вихованці із затримкою психічного розвитку, які працювали за програмою корекційної групи, були зараховані до початкових класів загальноосвітньої школи і успішно оволодівають знаннями. Чим раніше дитина з проблемами у розвитку почне отримувати спеціальну допомогу, тим ефективніше буде її результат. З дітьми із затримкою психічного розвитку працюємо за програмою «Віконечко» (для дітей від 3 до 7 років), яка схвалена Міністерством освіти і науки України. Вона є програмою нового типу, у якій відображено вимоги до розвиненості, вихованості й навченості дитини дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Згідно цієї програми була розроблена система корекційних занять для роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку, дібрані цікаві дидактичні ігри та вправи на розвиток психічних процесів й розвиток мовлення. Основні напрямки логопедичної

роботи по корекції психічних процесів та мовленнєвих порушень за якими працюємо наступні: корекція порушень звуковимови, спотворень звукоскладової структури слова; розвиток лексики (збагачення словника, уточнення значення слова, формування лексичної системності, структури, значення слова, закріплення зв'язків між словами); формування морфологічної і синтаксичної системи мовлення; розвиток фонематичного аналізу, синтезу; розвиток комунікативної, пізнавальної і регулюючої функції мовлення; розвиток розумових операцій: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення; розвиток зорового сприймання, аналізу, зорової пам'яті; формування просторових уявлень; розвиток слухового сприймання, уваги, пам'яті, корекція порушень моторного розвитку, особливо порушень ручної і артикуляційної моторики.

Мета корекційної роботи не лише розвиток розумових здібностей дітей, але і їх емоційного благополуччя та соціальної адаптації. Потрібно активізувати сили самої дитини, налаштувати її на подолання життєвих труднощів. У дітей із ЗПР великі внутрішні резерви і часто бувають дуже гарні природні здібності. Проте проявляти їх при обмеженні у розвитку мовлення, гіперзбудливості або загальмованості цим дітям важко. Отже, мета корекційної роботи – допомогти реалізувати свої задатки шляхом підбору найбільш адекватної тактики корекційної роботи, вибору спеціальних прийомів і методів впливу на всі сфери особистості дитини. Корекційна робота передбачає навчання дітей елементам психогімнастики, релаксації, переключення з одного виду діяльності на інший. Вона орієнтована на цілісну корекцію особистості та розвиток пізнавальної та емоційної сфер дітей з проблемами у розвитку.

На даний час у нашому арсеналі є достатній практичний матеріал, застосування якого сприяє ефективному мовленнєвому розвитку дитини. Це, зокрема, нетрадиційні логопедичні технології: Су-Джок терапія, піскотерапія, креативна дошка, коректурні таблиці.

Доцільно зазначити, що інтеграція дитини із ЗПР у середовище дітей з нормальним розвитком є не тільки бажаною, а й обов'язковою умовою її

подальшого особистого росту й адекватної соціальної адаптації. Таким чином, основою для успішної інтеграції дитини в суспільство є не тільки взаємодія спеціалістів і батьків дитини з вадами розвитку, їх критичність і гуманізм, професіоналізм і відповідальність у всій системі стосунків з дитиною, а й дбайливе ставлення до дитини, вияви ласки, тепла, розуміння, почуття емпатії та альтруїзму не тільки з боку дорослих, а й з боку здорових однолітків.

На думку С. І. Сабельнікової, дітям з особливостями розвитку сьогодні зовсім не обов'язково навчатися у спеціальних установах, навпаки, здобути якіснішу освіту краще у загальноосвітньому дошкільному закладі. Здоровим же дітям це дозволить розвинути толерантність і відповідальність. Як показує досвід, інклюзивний підхід спрямований на спільну взаємодію усіх учасників освітнього процесу (дітей, батьків, педагогів і персоналу). Спільна співпраця створює особливе середовище, у якому абсолютно усі будуть рівноцінні. Ефективна соціальна інтеграція надалі сприяє успішній інклюзії цих дітей при навчанні у загальноосвітніх дошкільних закладах.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Розвиток інклюзивної освіти – процес складний, багатогранний, який зачіпає наукові, методологічні і адміністративні ресурси. Сучасне суспільство неможливе без надання прав і свобод кожній окремій людині, забезпечення їй необхідних гарантій безпеки і рівноправ'я. Впровадження інклюзивної форми навчання та виховання у дошкільних навчальних закладах – це крок назустріч дитині, це нові підходи до навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку. Слід наголосити, що не дитина повинна підлаштуватися під загальну систему навчання і виховання, а саму систему потрібно спрямовувати на потреби кожної окремої дитини. Саме при такому підході у навчально-виховному процесі переваги отримують всі, а не тільки окремі вихованці. У рамках інклюзивної освіти можна створити умови, що адекватні індивідуальним особливостям дітей із затримкою психічного розвитку.

Ефективній інтеграції дітей із затримкою психічного розвитку сприяють

внутрішні і зовнішні чинники: близькість рівня психофізичного і мовленнєвого розвитку дитини віковій нормі; можливість опанування інтегрованого загальноосвітнього стандарту; психологічна готовність дитини до інклюзивного навчання; бажання батьків навчати дитину і готовність допомагати їй у процесі навчання; надання дитині ефективної кваліфікованої корекційної допомоги; створення корекційно-розвиваючого середовища в умовах масового дошкільного закладу. Отже, незважаючи на труднощі формування уявлень і засвоєння знань і навичок, затримку у розвитку різних видів діяльності, діти із ЗПР все ж мають можливості для навчання і виховання у групах компенсуючого типу у загальноосвітніх дошкільних закладах. У них, в основному, збережене конкретне мислення, вони здатні орієнтуватися у практичних ситуаціях, орієнтовані на дорослого, у більшості з них емоційно-вольова та пізнавальна сфери збережені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупаєва А. А. *Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб.* / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук; МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. – К.: АТОПОЛ. – 2011. – 274 с.
2. Колупаєва А. А. *Навчальний курс «Вступ до інклюзивної освіти»* / А. А. Колупаєва, С. М. Єфімова; МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. – К.: – 2010. – 17 с.
3. Коваль Л. *Соціальна педагогіка* / Л. Коваль, І. Зверева, С. Хлебнік. – К., 1997. – 392 с.
4. *Концепція розвитку інклюзивної освіти // Соціальний педагог.* – 2010. – № 4. – С. 3 – 8.
5. Снігульська В. *Всеукраїнський круглий стіл «Психолого-соціально-педагогічні аспекти інклюзивної освіти «за і проти»* /
6. В. Снігульська // *Соціальний педагог.* – 2010. – № 4. – С. 7-14.
7. Шинкаренко В. *Дітям з особливими потребами – рівний доступ до якісної освіти* / В. Шинкаренко // *Вихователь-методист дошкільного закладу.* – 2009. – № 10.